

БІБЛІОТЕКИ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

УДК 339.138:004.738.5

Наталія Самохіна,

<https://orcid.org/0000-0002-6985-0973>,

кандидатка технічних наук,

старша наукова співробітниця,

завідувачка відділу наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: samokhina@nbuv.gov.ua

Інна Пелюховська,

<https://orcid.org/0000-0002-5721-7038>,

молодша наукова співробітниця,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: pelukhovska@nbuv.gov.ua

Наповнення сайту наукового журналу як складника системи менеджменту знань

Мета статті – аналіз ефективності використання сайту наукового журналу як інструмента системи управління знаннями, особливо стосовно його комунікативної політики й досліджень у мережі Інтернет і розроблення на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення системи оперативного поширення нових наукових знань. **Методи дослідження.** Для досягнення поставленої мети застосовувався спектр наукових підходів та методів – теоретичний, системний та структурний підходи; емпіричні методи, методи порівняльного та логічного аналізу. **Наукова новизна** полягає в аналізуванні основних завдань створення вебсайту наукового періодичного видання та представленні функцій, які він повинен забезпечувати; поданні критеріїв для оцінки рівня вітчизняних наукових журналів; аналізуванні вимог міжнародних наукометричних баз даних та аналітичних пошукових систем до наукових періодичних видань, що мають бути представлені на вебсайті, в представленні результатів аналізу комунікативної ефективності сайтів наукових журналів на прикладі періодичних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Висновки.** Результати проведеного дослідження підтвердили достатньо високий рівень комунікативної ефективності сайтів наукових журналів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, актуальність тематичної спрямованості розділів журналів і досліджень авторів статей. Подальші дослідження повинні бути спрямованими на розроблення і обґрунтування системи заходів з активнішого просування сайтів наукових періодичних журналів на зарубіжних ринках, зокрема із застосуванням можливостей соціальних мереж.

К л ю ч о в і с л о в а: вебсайт, науковий журнал, комунікативна ефективність сайту, міжнародна наукометрична база, пошукова система.

Актуальність теми дослідження. Одним із критеріїв, які визначають позиції сучасної наукової бібліотеки на ринку інформаційних послуг, є рівень оприлюднення результатів наукових досліджень. У висвітленні наукової діяльності організацій, публікації досягнутих наукових результатів одним із ефективних засобів є наукові видання, зокрема наукові періодичні журнали. Опубліковані у них наукові і прикладні розробки стають базою подальших досліджень, упроваджуються у практику діяльності підприємств та установ. Дієвим інструментом формування і розширення аудиторії наукового журналу, забезпечення комунікації з читачами і авторами є його вебсайт. Сайт наукового журналу, на якому представлено всю необхідну інформацію про видання, є обов'язковим атрибутом будь-якого наукового журналу, який претендує на включення до міжнародних інформаційно-аналітичних баз та пошукових систем. Необхідним є використання сайту наукового журналу як складника системи менеджменту знань, особливо стосовно його комунікативної політики. Вебсайт є не тільки інструментом просування наукових знань, але також може бути використаний для збору інформації про його цільову аудиторію.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз публікацій за тематикою дослідження показав, що в основному вони стосуються проблематики просування сайтів у мережі Інтернет [3; 4], оптимізації їх контенту [5; 9], вибору й використання інструментів комплексу комунікацій інтернет-маркетингу [6; 7]. Незважаючи на достатньо глибоке опрацювання проблем управління знаннями, недостатньо дослідженими залишилися питання, які стосуються використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій менеджменту знань, зокрема відображення специфіки сайту наукового журналу, його просування в Інтернеті, використання сайту журналу для досліджень у інтернет-середовищі з метою підвищення ефективності комунікації з цільовими аудиторіями. З огляду на викладене, актуалізується проблема аналізу практики використання сайту наукового журналу як складника системи менеджменту знань, особливо стосовно його комунікативної політики й досліджень у мережі Інтернет. Рішення цієї проблеми дозволить цілеспрямовано управляти процесом просування наукових і прикладних знань конкретної спрямованості на вітчизняних і зарубіжних ринках, що є особливо актуальним для вітчизняної науки [2].

Мета статті – аналіз ефективності використання сайту наукового журналу як інструмента системи управління знаннями, зокрема стосовно його комунікативної політики й досліджень у мережі Інтернет і розроблення на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення системи оперативного поширення нових наукових знань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дієвим інструментом забезпечення комунікації з читачами, розширення аудиторії наукового журналу є його вебсайт. Він не тільки є інструментом просування наукових знань, але також може бути використаний для збору інформації про цільову аудиторію вебсайту. Вирішення цього питання дає можливість визначити фактичні характеристики

цільової аудиторії і порівняти їх з очікуваними, оцінити сприйняття контенту журналу читачами. В подальшому за цими результатами треба довести зміст і форму подачі журналу до необхідних критеріїв, підвищити комунікативну ефективність, збільшити охоплення цільових аудиторій, забезпечити високі позиції журналу в міжнародних наукометричних базах реферування й індексування, у пошукових системах [2].

Отже, найпростішим та найефективнішим способом просування журналу є створення його вебсайту, який має забезпечувати такі функції:

- доступ до інформації про склад редакційної ради журналу;
- відомості про журнал (цілі та завдання журналу, тематика, періодичність виходу, обсяг, ISSN тощо);
- забезпечення автора інформацією про підготовку та вимоги до веб-інтерфейсу подання статей (докладні інструкції для авторів щодо інформації про підготовку статей та засоби оформлення: відомості про статтю, бібліографічні дані, анотація, повний текст статті у форматі PDF тощо);
- опис системи рецензування;
- архіви та поточні випуски: представлення електронних версій статей та їхніх метаданих.

Читач очікує знайти на сайті наукового журналу контактну інформацію (номери телефонів, факсів, поштову адресу, адресу електронної пошти тощо). Повинна бути зазначена приналежність вітчизняного наукового журналу до відповідної категорії («А», «Б» або «В»), перелік міжнародних баз даних реферування та індексування, до яких входить наукове періодичне видання тощо. Сайт журналу повинен існувати окремо англійською та основною мовою видання.

Сайт журналу створюється для вирішення таких основних завдань:

- просування теоретичних і прикладних знань у відповідній галузі на вітчизняному і зарубіжному інформаційному ринках згідно з принципами спрямованості на цільову аудиторію (науково-дослідні працівники, аспіранти, студенти, фахівці-практики тощо);
- відкритість редакційної політики і доступності контенту;
- гнучка мовна політика (сайт ведеться двома мовами – англійською як мовою міжнародного спілкування, державною (українською) мовою);
- орієнтація на входження в міжнародні наукометричні бази реферування та індексування та пошукові системи, що сприяє просуванню журналу в науково-інформаційному середовищі;
- дослідження й аналіз комунікативної ефективності журналу з широким використанням стандартних інструментів вебаналітики. Зокрема, аналіз географії відвідувачів сайту журналу, визначення структури відвідувачів, динаміки відвідувань сайту за певний період;
- статистики навігації по сайту;
- розроблення рекомендацій з удосконалення сайту журналу як інструменту системи управління знаннями тощо [2].

Сьогодні актуальним є розширення присутності вітчизняних наукових жур-

налів у світовому науково-інформаційному просторі, необхідність створення авторитету періодичних видань (головним складником якого є глобальні індекси цитування, престижні реферативні бази даних і повнотекстові платформи) і визнання їх світовою науковою спільнотою. Очевидно, що входження до міжнародних наукометричних баз (в першу чергу це стосується Web of Science і Scopus) сприятиме підвищенню читаності публікацій українських учених, їх цитованості зарубіжними вченими і доступності для читачів [11].

Але входження до міжнародних наукометричних баз можливе тільки за умови відповідності якості публікацій і журналів міжнародним стандартам, вимогам до журналів міжнародного рівня. Web of Science, Scopus та інші інформаційні ресурси відкрито інформують потенційних членів про критерії, які вони використовують для оцінки і відбору наукових видань у свої системи. До таких критеріїв належать:

- наявність ISSN (наявність ISSN окремо на електронну версію);
- дотримання періодичності виходу видання та заявленого обсягу;
- наявність визначеної системи рецензування;
- чітко сформульована редакційна політика журналу;
- наявність списків літератури до всіх наукових статей;
- наявність англомовної бібліографічної інформації до статей;
- наявність сайту наукового журналу, яка у першу чергу визначає рівень доступності журналу;
- наявність у статей цифрових ідентифікаторів DOI.

Треба відмітити, що наявність ідентифікатора DOI для статей журналу, а також включення DOI в бібліографічні описи в списках літератури в журналі стало обов'язковою вимогою для періодичних видань, що прагнуть потрапити у міжнародні наукометричні бази та пошукові системи. Цифровий ідентифікатор DOI є усталеним і не залежить від зміни видавця, хостингу чи назви видання, завдяки чому можна за один крок дійти до бажаної публікації. Це призводить до зростання кількості цитувань загалом і кожної публікації зокрема [11].

Треба зазначити, що, хоча комерційна вартість публікацій із часом швидко знижується, наукова цінність деяких із них зберігається упродовж тривалого часу. Редколегією журналу приймається рішення викладати статті у вільний доступ одразу після їхнього опублікування або через певний проміжок часу.

Системи управління бібліографічною інформацією (Bibliographic databases) останнім часом набувають усе більшої популярності серед працівників бібліотек і науковців. Деякі з таких систем можуть інтегруватися з текстовими процесорами, шукати літературні джерела у відкритих базах даних, формувати їх відповідно до потреб видання, вести список, нумерувати посилання тощо. Підтримка форматів даних для таких програм на вебсайті наукового журналу відкриває нові можливості для авторів [1].

Треба зазначити, що коли вебсайт наукового періодичного видання готовий, про нього треба сповістити найпопулярніші сервери. Так, пошуковій машині Google (google.com) треба дати адресу і, за можливістю, мапу сайту. Бажано та-

кож потрапити в каталог Open Directory Project (www.dmoz.org). Також додавати посилання на сайт треба скрізь, де є відповідна тематика. Соціальні мережі також можна використати для поширення відомостей про наукове періодичне видання. Так, Twitter дозволяє користувачам публікувати і читати стрічки новин одне одного [6; 7]. Можна розміщувати посилання для переходу на сторінку статті.

Наукові періодичні видання здебільшого розраховані на вузьке коло читачів і для їхнього рекламування треба користуватися сучасними технологіями. Зокрема, обмін на сайті наукових журналів гіперпосиланнями, що дає відвідувачу інформацію про близькі за тематикою ресурси. Слід пам'ятати, що рейтингова система Google зменшує PageRank (числовий показник авторитетності сайту для пошукової системи Google), коли сторінка посилається на іншу, і збільшує, коли посилаються на неї [1]. Так, на кожній сторінці сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) (nbuv.gov.ua) є пункт меню, що вказує на головну сторінку сайту наукових видань НБУВ, а на кожній сторінці журналів є посилання на головну сторінку сайту НБУВ. Крім обміну відвідувачами, такий підхід ще й підвищує рейтинг обох головних сторінок.

Найбільш ефективною є реклама сайту наукового періодичного видання на сторінках результатів пошуку Google. Невеличкі текстові блоки із посиланням на сторінку сайту рекламодавця видаються у випадку збігу замовленого і пошукового ключових слів. Оскільки можна робити посилання в середині сайту – це спосіб рекламувати як статті, що мають із поточною сторінкою однакові ключові слова, так і анонси статей, що взяті до друку [6]. Це – метод стимулювання передплати на журнал, такий підхід зміцнить зворотний зв'язок із авторами та зацікавить читачів у номерах журналу, що будуть надруковані. Інший спосіб нагадати про себе і заохотити повертатися на вебсайт періодичного видання – створити стрічку новин. Обмежень на розмір повідомлення нема, можна вставляти ілюстрації, є можливість легко об'єднати кілька стрічок в одну. У такий спосіб можна створити, наприклад, стрічку нових статей наукових журналів [1].

Бібліотекознавчі наукові журнали України наразі представлені 22 виданнями, п'ять з яких видаються у НБУВ. Збірник наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічне дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» належить до категорії «А», наукові журнали «Бібліотечний вісник», «Українська біографістика», «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» – до категорії «Б» [8; 10].

Для просування наукових журналів НБУВ у мережі Інтернет забезпечується постачання метаданих до міжнародних баз даних реферування та індексування, зокрема: Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals (Швеція), Bielefeld Academic Search Engine (BASE) (Німеччина), Open Access Infrastructure for Research in Europe (OpenAIRE) (європейський репозитарій), Academic Resource Index (Research Bib) (Японія), Google Scholar, Scientific Indexing Services (SIS) (США), CiteFactor (міжнародна система індексування), WorldCat (США), EBSCO, CrossRef (США), ERIH PLUS (Норвегія), International

Institute of Organized Research (I2OR) (Індія / Австралія) тощо [6]. Про високу оцінку змісту статей журналів та їхньої тематичної спрямованості свідчить те, що збірник наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічне дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» був прийнятий до індексування міжнародними наукометричними базами даних Scopus та Emerging Sources Citation Index, яка є частиною Web of Science. Це сприяє зростанню інтересу до самого журналу і збільшує надходження статей для публікації. Як свідчить наявний досвід, публікації статей у наукових періодичних виданнях НБУВ є важливим фактором, що сприяє підвищенню наукового авторитету самих авторів [10].

Всі наукові періодичні видання НБУВ коректно індексуються пошуковою системою Google Scholar з можливістю створювати наукометричні портрети наукових журналів України [4; 5]. Комунікативна ефективність сайтів наукових журналів НБУВ характеризується позитивною динамікою, що підтверджується: зростанням показників відвідуваності як у кількісному вимірі (кількість сеансів і кількість відвідувачів, кількість переглянутих сторінок взагалі і за один сеанс, тривалість сеансу тощо), так і в розрізі географії відвідувачів, що весь час розширюється. Позитивним є те, що наукові журнали НБУВ є цікавими для науковців провідних країн світу, оскільки цікавість проявляють відвідувачі з країн з розвинутою наукою. Так, серед інших країн найвищу популярність наукові видання НБУВ мають у таких країнах: Польща, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Казахстан, Індія, Китай, Швеція, Азербайджан, Грузія, Чехія, Великобританія, Молдова, Італія, Болгарія, Туреччина, Франція, Ізраїль, Канада та ін.

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід наголосити, що подальші дослідження повинні бути спрямованими на розроблення і обґрунтування системи заходів з активнішого просування сайту наукового періодичного журналу на зарубіжних ринках, зокрема із застосуванням можливостей соціальних мереж. Також зусилля повинні бути спрямовані на розробку заходів щодо стимулювання участі авторів з країн близького й далекого зарубіжжя, а також публікацій англійською мовою. Результати проведеного дослідження підтвердили в цілому достатньо високий рівень комунікативної ефективності сайтів наукових журналів НБУВ, а також заходів, що їх реалізує редакційна рада. Аналіз підтвердив актуальність тематичної спрямованості розділів журналів і досліджень авторів статей.

Список бібліографічних посилань

1. Дуплій В. П. Наповнення та популяризація сайту наукового журналу. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2013. Вип. 8. С. 61–67.
2. Ілляшенко С. М. *Інноваційний розвиток: маркетинг і менеджмент знань*: монографія. Суми : ТОВ «Діса плюс», 2016. 192 с.
3. Ілляшенко С. М. Сайт наукового журналу як інструмент інтернет-маркетингу знань науково-освітніх установ. *Маркетинг і цифрові технології*. 2017. Т. 1. № 1. С. 6–19.
4. Лобузін К. Електронна наукова періодика відкритого доступу: семантичні вебтехнології для бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 18–23.
5. Лобузін Е. В. Информационный портал «Наука Украины: доступ к знаниям». *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2017. Вып. 14. С. 35–46.

6. Самохіна Ж. Аспекти маркетингової комунікаційної діяльності бібліотеки: реклама електронних інформаційних ресурсів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. № 47. С. 45–53.

7. Самохіна Ж. Маркетингові комунікації в бібліотечно-інформаційній діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. № 42. С. 103–114.

8. Самохіна Н. Ф., Кудименко Л. Г., Мартинюк О. М. Бібліотечні наукові видання в системі унікальних цифрових ідентифікаторів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. № 56. С. 317–331.

9. Самохіна Н. Ф., Кудименко Л. Г., Мартинюк О. М. Бібліотечна фахова періодика України в цифрових наукових комунікаціях. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 1. С. 33–39.

10. Самохіна Н. Ф., Пелюховська І. З. Вебсайт наукового журналу як інструмент системи управління знаннями. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 05–07 жовтня 2021 р.). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2021. С. 250–254.

11. Яцків Т. М. Критерії оцінки наукового журналу. Цифровий ідентифікатор DOI як критерій оцінки наукового журналу. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вып. 14. С. 106–113.

References

1. Duplii, V. P. (2013). Napovnennia ta populiaryzatsiia saita naukovooho zhurnalnu [Filling and popularization of the site of the scientific journal]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, 8, 61-67. [In Ukrainian].

2. Illiashenko, S. M. (2016). *Innovatsiinyi rozvytok: marketynh i menezhment znan* [Innovative development: marketing and knowledge management]. Sumy, Ukraine: "TOV Disa plius". [In Ukrainian].

3. Illiashenko, S. M. (2017). Sait naukovooho zhurnalnu yak instrument internet-marketynhu znan naukovo-osvitnykh ustanov [The site of a scientific journal as a tool for Internet marketing of knowledge of scientific and educational institutions]. *Marketynh i tsyfrovi tekhnolohii*, 1, 6-19. [In Ukrainian].

4. Lobuzina, K. (2015). Elektronna naukova periodyka vidkrytoho dostupu: semantychni veb-tekhnolohii dlia bibliotek [Open access electronic scientific journal: semantic web-technology for libraries]. *Biblioteknyi Visnyk*, 3, 18-23. [In Ukrainian].

5. Lobuzina, E. V. (2017). Informatcionnyi portal "Nauka Ukrainy: distup k zaniiam" [Information portal "Science of Ukraine: access to knowledge"]. *Biblioteki natsionalnykh akademii nauk: problemy funkcionirovaniia, tendentsii razvitiia*, 14, 35-46. [In Russian].

6. Samokhina, Zh. (2017). Aspekty marketynhovoii komunikatsiinoi diialnosti biblioteki: reklama elektronnykh informatsiinykh resursiv [The Aspects of Marketing Communication Activities of a Library: the Advertising of Electronic Information Resources]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 47, 45-53. [In Ukrainian].

7. Samokhina, Zh. (2015). Marketynhovi komunikatsii v bibliotekno-informatsiinii diialnosti [Marketing communications in library and information activities]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 42, 103-114. [In Ukrainian].

8. Samokhina, N. F., Kudymenko, L. G., & Martyniuk, O. M. (2019). Bibliotekni naukovi vydannia v systemi unikalnykh tsyfrovnykh identyfikatoriv [Library scientific publications in the system of unique digital identifiers]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 56, 317-331. [In Ukrainian].

9. Samokhina, N. F., Kudymenko, L. G., & Martyniuk, O. M. (2020). Bibliotekna fakhova periodyka Ukrainy v tsyfrovnykh naukovnykh komunikatsiakh [Library professional periodicals of Ukraine in digital scientific communications]. *Biblioteknyi Visnyk*, 1, 33-39. [In Ukrainian].

10. Samokhina, N. F., & Peliukhovska, I. Z. (2021, October). Vebsait naukovooho zhurnalnu yak instrument systemy upravlinnia znanniamy [Scientific journal website as a tool of knowledge management system]. In *Library. Science. Communication. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 250-254), V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

11. Yatskiv, T. M. (2017). Kryterii otsinky naukovooho zhurnalnu. Tsyfrovyy identyfikator DOI yak kryterii otsinky naukovooho zhurnalnu [Criteria for evaluating a scientific journal. Digital identifier DOI as a criterion for evaluating a scientific journal]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, 14, 106-113. [In Ukrainian].

Nataliia Samokhina,

<https://orcid.org/0000-0002-6985-0973>,

Candidate of Engineering Sciences, Senior Researcher,

Head of Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources,

Institute of Information Technologies,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Inna Pelukhovska,

<https://orcid.org/0000-0002-5721-7038>,

Junior Researcher,

Department of Scientific Organization of Electronic Information Resources,

Institute of Information Technologies,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

**FILLING THE SITE OF THE SCIENTIFIC JOURNAL AS A TECHNOLOGICAL COMPONENT
OF THE KNOWLEDGE MANAGEMENT SYSTEM**

The goal of the article is to analyze the effectiveness of the use of the scientific journal website as a tool of the knowledge management system, especially in relation to its communication policy and research in the Internet, and to develop on this basis recommendations for improving the system of operational dissemination of new scientific knowledge. **Research methods.** To achieve the goal a range of scientific approaches and methods were used, such as theoretical, systemic and structural approaches; empirical methods, methods of comparative and logical analysis. **The scientific novelty** consists in analyzing the main tasks of creating a website of a scientific periodical and presenting the functions it should provide; presentation of criteria for assessing the level of domestic scientific journals; analyzing the requirements of international scientometric databases and analytical search systems for scientific periodicals to be presented on the website, in presenting the results of the analysis of the communicative effectiveness of the sites of scientific journals on the example of the periodicals of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. **Conclusions.** It should be noted that the results of the study confirmed a fairly high level of communicative effectiveness of the sites of scientific journals of the periodicals of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, the relevance of the thematic focus of sections of journals and research authors. Further research should be aimed at developing and justifying a system of measures to more actively promote the sites of scientific periodicals in foreign markets, in particular, using the capabilities of social networks.

Keywords: website, scientific journal, communicative efficiency of the site, international scientometric database, search engine.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: samokhina@nbuv.gov.ua

e-mail: pelukhovska@nbuv.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 2.10.2021 р.